

ŞEHİR HAKKI BAĞLAMINDA AÇIK ALANLARIN SİYASAL VE SOSYAL KULLANIMI: NİĞDE ÖRNEĞİ*

Yavuz YILDIRIM¹

Özet

Bu çalışmanın amacı, Niğde'deki açık alanların siyasal ve sosyal etkinliklerde nasıl kullanıldığına dair tespitlerde bulunmaktadır. Şehir hakkı, bireylerin yaşadığı kentlerin sosyal, ekonomik ve siyasi kaynaklarına erişimlerinin ötesinde bunları değiştirme ve beraberinde şehri geliştirme haklarını kapsar. Lefebvre'den bu yana bu kavram farklı siyasal ve kentsel yaklaşımlar etrafında geliştirilmiştir. Kentin herkesin kullanımına açık alanları, genel refahı sağlamak ve sorunlara çözüm üretmek için faaliyette bulunan yapıların etkinliklerini gerçekleştirdiği yerlerdir. Ancak bu etkinliklerin niteliği farklı unsurlardan etkilenir. Mekanın siyasal kullanımı, siyasetten ne anlaşıldığı ile yakından ilgilidir. Yapılan uygulama, anket ve ikili görüşme sonuçlarına yansdığı gibi Niğde'de özelinde dönüştürücü ve geliştirici bir şehir hakkı kullanımı görülmemektedir.

Anahtar Kelimeler: Şehir Hakkı, Yerel Siyaset, Siyasal Eylem, Katılım, Kamusal Alan

THE POLITICAL AND SOCIAL UTILIZATION OF OPEN SPACES IN THE CONTEXT OF RIGHT TO THE CITY: THE CASE OF NIGDE

Abstract

The aim of this study is to discover how the urban areas are utilized in Nigde for social and political activities. It can be said that the right to the city is far more than the individual liberty to access urban resources: it is a right to change ourselves by changing the city. Since the context of Lefebvre this concept has been developed by varied political and urban theories. Thus, utilizing open public spaces to promote the social and political issues beyond the formal structures and get in contact with daily life and with citizens is getting important. So that to understand space and politics relations in a city, it is significant to detect how the political is understood by the people. The case of Nigde indicate that the usage of the places as political spaces does not seen in the context of right to the city which transform the city and reform the politics.

Key Words: Right to The City, Local Politics, Political Action, Participation, Public Space

* Çalışma Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri' ne bağlı SOB 2016/06 BAGEP numaralı proje kapsamında gerçekleştirilmiştir.

¹ Yrd.Doç.Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, yavuz.yildirim@ohu.edu.tr

GİRİŞ

Kent yaşamında aktif katılım, kamusal alanın şekillenmesinde önemli rol oynar. Kurumsal siyasetin ve sivil toplumun temsilcilerinin aktifliği bu süreçte ön plana çıkar. Her ne kadar bu unsurlar çeşitli açılardan eleştirilse de kurumlar ve örgütler, modern siyasetin incelenmesinde temel yer tutar. Çünkü bireylerin siyasal ve sosyal katılımında kurumlar aracı rol oynar. Kent, özel alanların toplamı olmanın ötesinde bir yere sahipken bireylerin siyasal ve sosyal çıkar ve hedeflerini yansıtan kurumların faaliyetleri bu durumu somutlaştırır. Kentsel mekanların siyasal alana çevrilmesinde katılım ve bunların araçlarının önemi büyüktür.

Şehir hakkı, bireylerin yaşadığı kentlerin sosyal, ekonomik ve siyasi kaynaklarına erişimlerinin ötesinde bunları değiştirme ve beraberinde şehri geliştirme haklarını kapsar. Şehir hakkının siyasal ve sosyal hakların vazgeçilmez bir parçası olduğu söylenebilir. Çünkü bu hakların gelişimi mekânsal gelişimle paralel ilerlemektedir. Lefebvre'den bu yana bu kavram farklı siyasal ve kentsel yaklaşımlar etrafında geliştirilmiştir. Özellikle David Harvey, Manuel Castells, Saskia Sassen gibi düşünürler siyasal ve sosyal teorinin farklı boyutlarını kent-mekan-kamusalılık üzerinden somutlaştırmaktadır. Farklı örneklerde de görüleceği gibi park ve meydanların siyasal aktivitelerdeki önemi gün geçtikçe artmaktadır. Bu mekanlar, bir arada yaşamın sembolik alanları olarak kamusal yaşamın bir kesitini sunarlar. Hem bireysel ve özel hem de kurumsal ve kamusal kullanımda mekanlar ortak noktadır. Kentin herkesin kullanımına açık alanları, genel refahı sağlamak ve sorunlara çözüm üretmek için faaliyette bulunan yapıların etkinliklerini gerçekleştirdiği yerlerdir. Siyasal ve sosyal faaliyetleri kurumsal olarak ifade etmek ancak bir yandan da onun ötesine taşımak, gündelik hayatla etkileşimi kurmak ve vatandaşlarla doğrudan iletişim kurmak adına açık alanların kullanımı önem kazanmaktadır. Bu alanların siyasal parti ve sivil toplum kuruluşlarınca ne tür etkinliklerde, hangi araçları uygulayarak ve hangi amaçlara ulaşmak için kullanıldığını tespit etmek, yönetimin mekan-siyaset ilişkisini anlamak için önemlidir.

Çalışmada, son dönemlerde önemi gittikçe artan açık alan (open space) ve kentsel alanların (urban space) siyasal faaliyetlerde kullanımı çıkış noktası olarak alınmaktadır. Bu alanların, kurumlar aracılığıyla ya da doğrudan, kolektif eylemlerin zemini haline gelmesi siyasal olanın tanımını genişletmektedir. Siyasetin sadece temsilciler aracılığıyla uygulanan demokratik biçimi, mekânsal olarak kenti de içerecek şekilde doğrudan demokrasiye doğru dönüşmektedir. Avrupa ve ABD'de örnekleri görülen park ve meydanların siyasal taleplerin aktif şekilde ifadesinde kullanımı, Türkiye'de kimi örneklerde görülse de halen sıradışı ve dahası tehlikeli bir durum olarak resmedilmektedir. Bir Anadolu kentinde siyasal faaliyet-alan-kent ilişkisini anlamaya çalışmak, bu durumun anlaşılmasında önemli bir parçayı teşkil eder.

Bu çalışmanın amacı, Niğde'deki açık alanların siyasal ve sosyal etkinliklerde nasıl kullanıldığına dair analiz yapmaktır. Şehir hakkı kavramı ve bu yöndeki teoriler, çalışmanın oturduğu temel zemini oluşturur. Özellikle siyaset ve siyasal arasındaki ayrım, siyasetin uzmanlar eliyle teknikleşmesine yönelik eleştiriler merkeze alınarak şehir hakkının bu çerçevede siyasal olanı genişletici özellikleri ve bunun yereldeki karşılıkları araştırılacaktır. Çalışmanın temel soruları, şehir hakkı, siyasal katılımı ne derecede yakınlaşıyor; şehir siyasal bir alan olarak görülüyor mu; şehir ve şehre dair sorunlar yerel siyasetin konusu mu; sorunların şehir alanlarında ifadesi yaygın mı şeklinde özetlenebilir. Çalışmada kentin, kentleşme ya da yönetim bilimleri alanındaki le alınışının ötesinde siyasal teori ve siyaset biliminin yaklaşımlarıyla değerlendirilmesinin ardından Niğde kentine dair uygulamanın sonuçları aktarılacak ve analiz edilecektir.

I. ŞEHİR, KAMUSAL İLİŞKİ VE ŞEHİR HAKKI

Kentler, pek çok özelliği kadar aynı zamanda, farklılıkların birlikteliğini simgeler; diğer bir deyişle “yabancıların karşılaştıkları ortamdır” (Sennett, 1996: 75). Bu yabancıların ortak bir kamusal coğrafya yaratması, kurulacak temalar ve etkileşimle olur. Kamusal olanın ve şehir yaşamının bir mahrem sorunu ve kişilik olgusuna indirilmesini eleştiren Richard Sennett, bu durumun toplumsal yaşamın iki alanını, iktidar ve yerleşim alanını, karanlıkta bıraktığını söyler. Birlikte yaşamın yarattığı roller ve aktörler, bunların değişimi ve nasıl anlaşıldığı ortak olanı tanımlarken hangi

eksende ilerlediğimizi gösterir. Dolayısıyla kamusal alanın siyasal doğasını göz ardı etmek, bir arada yaşamı anlaşılır kılmayı zorlaştıracaktır. Kamusal alanın verili değil, ortaya çıkarılan bir zemin olduğu söylenebilir.

Literatürde bu vurguyu öne çıkaran isimlere bakılacak olursa, örneğin Murray Bookchin (2015: 157-158) kentin, “politikanın ve uygarlığın asli ve özgün alanı”, “bir dayanışma düzeninde örgütlenerek özgür bir alanda yaşayan vatandaşların bulunduğu bir yer” olduğunu söyler. Ait hissetmek ve biraradalık duygusu, bizi tanımlayan bir öge olarak kent içindeki mücadelelerle şekillenir. Kentlerde sıradan insanların gündelik hayatlarına dair talepleri ifade eden hareketlerin ön plana çıkması, yakın dönem siyasal tartışmaları önemli derecede etkilemektedir. Dolayısıyla, kendi hayatlarına müdahale etme ve belirleme şansı bulma alanı olarak şehirdeki siyasal faaliyetlerin tabandan başlayarak şekillenmesi ve bir yöntem olarak bunun önemsizliği, gelecek dönemin şekillenmesinde önemli bir hattı oluşturacaktır. Bu etkinlikler Michael Hardt ve Antonio Negri’nin (2012: 57) tabiriyle “ortak olanı kurmak” adına atılan adımlar olarak işaretlenebilir. Yerel düzeyden başlayarak ortak olanın nasıl inşa edildiği, yerel siyasal aktörlerin bu süreçteki rolü ve ortaklığı sembolize eden mekanlarla ilişkisini incelemek bu açıdan oldukça önemlidir.

Şehirler, kamusal alanın sembolik noktalarındandır. Siyasal fikirlerin ve sosyal ilişkilerin parti, sendika, toplumsal hareket, toplantı ya da miting gibi unsurlar eliyle ifadesi ve somutlaşması için mekanlara ihtiyaç vardır. Bu mekanlar, yerler, alanlar siyasetin yapılışını, değişimini içerir ve tersi de geçerlidir. Siyasetin ne olduğu, nasıl düşünüldüğü ve uygulandığı mekanları ve yerleri biçimlendirir; onların ne olduğunu anlatır. “Mekânın sosyal-politik üretimi ve hegemonyanın mekân üzerinden içkinleştirilmesi ile açığa çıkan toplumsal içerik, eşzamanlı, dönüşümsel ve çevrimsel bir niteliktedir” (Ünal, 2016: 43). Dolayısıyla mekan fiziksel olmadığı kadar teorik ilişkileri ve çerçeveyi de belirler, adlandırır yapar. Mitchell’in (2003) ifadesiyle, kamusal alan bir ütopya ve nasıl şekilleneceğine dair mücadeleyi kendi içinde barındırır. Bu mücadele mekanların dönüşümünün nasıl olacağını da içerir. Hayal edilen, istenen, tasarlanan kentlerin tam olarak nasıl gerçekleşeceği, bu alana dair sosyal alanların toplumsal mücadeleyle şekillenmesine bağlıdır. Bireyler nasıl bir kentte yaşamak istediklerini dair taleplerini, oraya dair mekanlar yaratarak gösterirler ve somutlaştırırlar. Bu nedenle şehir hakkını genişletmek ütopyik olasılıklara odaklanmayı gerektirir; bu konunun sürekli yenilenmesini, yeni biçimler almasını sağlar (Mitchell, 2003: 233-236). Yeni biçimlere dönüşme, günümüzün meşru siyaset yapma biçimi demokrasinin de etkileneceği bir süreçtir. Bireylerin yaşamını anlamlı kılan, sadece kamusal ya da özel malların tüketimi değil, toplum için bir şeyler üretebilmenin heyecanıdır ve bu şekilde odaya (consensus) kadar uzlaşma (compromise) üzerine kurulu daha geniş bir demokrasi tanımı üretilebilir (Tekeli, 2003: 10-11).

Kavramın temel düşünürlerinden Lefebvre’nin (1991, 1996) şehri “kentsel toplum” (urban society) olarak yeniden kavramsallaştırmasının nedeni bu geniş düşünme gerekliliğidir. Bu bakış açısıyla kentte yaşayan toplum bir şehir ve bununla birlikte bir kamusal alan yaratır. Bu hak, var olan bir şehrin talep edilmesi değil gelecekteki bir şehri tasarlama aracıdır. Sadece geleneksel anlamda değil kentsel toplumun şehir ve ülke arasındaki hiyerarşik farkları ortadan kaldıracak şehirdeki mekanları ifade eder. Lefebvre’ye göre (1996) şehir hakkı, bir “haykırış ve talep”tir. Bu süreç hem kendi aktivitelerinin zaman ve mekanını yaratmak hem de bireylerin kendi merkezlerini yaratması hakkıdır. Bu süreçte belirli grupların dışlanması, şehir hakkının ihlalidir. Dolayısıyla şehir hakkı, farklı olma hakkıyla birlikte düşünülmelidir; çünkü şehir farklılıkların karşılaşmasıdır (Butler, 2012:152). Lefebvre şehir hakkı kavramının vatandaşlık idealini, sadece devlet tarafından tesis edilmiş kurumsal vatandaşlık değil, sınırlandırılmamış akışların kurduğu gündelik sosyal pratikler aracılığıyla bir tüm vatandaşları sosyal ve mekansal olarak kapsamasıyla ilgili olduğunu belirtir (1996: 158). Lefebvre üzerinden şehir hakkını düşünmek, kentsel alanın toplumsal yapılanmasını ve geleneksel vatandaşlık anlayışını genişletir ve bireyi bir şehir sakini olarak ele almayı sağlar (Lelandais, 2014: 7-8). Birey-vatandaşlık-devlet ilişkisinin özellikle neoliberal dönemde piyasa şartları ve ekonomik faktörlerden bağımsız düşünmek, ekonominin etkisinden bağımsız ele almak mümkün görünmemektedir. Kentler artık ekonomik üretimin altyapısını oluşturur ve bu yüzden temel unsurlardır (Sassen, 1991). Bu çerçevedeki çalışmalar, siyaset, demokrasi, hukuk ve ekonomi arasındaki ilişkiyi yeniden düşünerek vatandaşlık kavramının yeni yüzyıldaki halini anlamaya odaklanırlar (Purcell, 2008; İsin, 2000).

Harvey (2008) de şehir ile vatandaşlık konularının tarihsel süreçte iç içe geçtiğini gösterir. Şehirlerin ne olmasını istediğimize yönelik projeler, insani olasılıklar üzerine projeler üretmek demektir ve aynı zamanda kim olmak ya da olmamak istediğimizi ortaya koyar. Harvey (2013: 44) şehir hakkını, “şehrin barındırdığı kaynaklara bireysel veya kolektif erişim hakkı” ve “şehri değiştirme ve yeniden icat etme hakkı” olarak ele alır: “Kendimizi ve şehirlerimizi şekillendirmek ve yeniden şekillendirmek insan hakları için en değerli fakat bir o kadar da ihmal edilmiş bir olanıdır.” Ancak bu şekillendirme süreci giderek özel ve yarı-özel çıkar gruplarının, şehri gittikçe kendi ihtiyaçları ve arzuları doğrultusunda şekillendirme gücüne sahip, küçük bir siyasi ve iktisadi elitin eline geçmektedir (Harvey, 2013: 66-67). Dolayısıyla kapitalizmin geldiği yeni konum ve siyasal alan üzerindeki hakimiyeti, şehir hakkının ve kentsel siyasetin işleyişini doğrudan belirlemektedir; Harvey’e göre buna karşı bir mücadele hattı geliştirmek gerekmektedir. Kente dair eleştirel bir teori, insanların çoğunluğunun arzularını ve taleplerin ortak noktasını göstermeli, yoksunluk ve hoşnutsuzlukların ortak noktalarını açığa çıkarmalıdır (Marcuse, 2009:195). “Kar için değil Halk için Kentler” düşüncesi Marcuse tarafından öne çıkarılır.

Purcell (2008: 92-93) için Lefebvre’nin şehir hakkı kavramı kapitalizmin sosyal ilişkilerini, kentin mekânsal yapısını ve liberal demokrasinin varsayımlarını sorgulama amacı taşır. Şehir alanının bütüncül anlamlandırılması, sadece maddi alanın değil günlük hayatın, fiziksel bağlamın, sosyal ilişkilerin hatırlatılmasını içerir. Lefebvre’nin algılanan, tasarlanan ve yaşanan alanlar arasındaki farka vurgu yapan Purcell (2008: 94-96), kentsel alanını kullanıcılarına önem atfeder ve bu şekilde şehir, iyi yaşamak isteyenlerin “yaratıcı ve kolektif insani projesi” haline gelir. Bu da şehir hakkını neoliberal ideallere karşı çıkış ve katılımcı demokrasiyle eklemli hale getirir. “Yaşayanların/yerleşik olanların kentsel alanın üretiminde merkezi rol oynadığı talepler” bütünü olarak şehir hakkı, pratik boyutla yakından ilişkilidir.

II. KENT, SİYASAL ALAN VE SİYASET İLİŞKİSİ

Siyaseti kuran siyasal ilişki, çatışmacı bir kamusal alan içinde gelişir. Bu ilişkisellik, ortak olanı kurmanın alanı olan kamusal alanda şekillenir. Ortak olan, farklı yaklaşımlar ve çelişkilerin çatışmasının sonucunda belirecektir. Hareketlerin birbiriyle temas içindeki eylemleri yakın dönemde yine kentler ve meydanlarla ya da sokaklarla birlikte anılmaya başlamıştır. Barcelona’da Plaça Catalunya, Madrid’te Puerta del Sol, Atina’da Syntagma, Kahire’de Tahrir, New York’ta Wall Street 2011-2012 döneminde siyasal taleplerin sembol mekanları haline geldiler. Dolayısıyla kentlerin ve kentin kamusal alanlarının siyasal sahnesinde önemi artarken, küreselleşmeyle beraber yerel-küresel arasındaki ilişkinin mekana dair algıları yeniden düzenlediği söylenebilir.

Kentin herkesin kullanımına açık alanları, genel refahı sağlamak ve sorunlara çözüm üretmek için faaliyette bulunan yapıların etkinliklerini gerçekleştirdiği yerlerdir. Siyasal parti ve sivil toplum kuruluşlarınca ne tür etkinliklerde, hangi araçları uygulayarak ve hangi amaçlara ulaşmak için kullanıldığını tespit etmek, yörenin mekan-siyaset ilişkisini anlamak için önemlidir. Burada kurumların etkinlikleri, siyasetin ne olduğunu, katılımcıların siyasal eylemi nasıl gördükleri ve bunun kentle ilişkisini nasıl oluşturduklarını anlamak açısından önemlidir. Dolayısıyla kentle kurulan bağ, kamusal ilişkiyi tanımladığı gibi, siyasetin nasıl tanımlandığını da gösterir.

Kentlerin sosyal alanlar olarak “sosyal ilişkilerin yeniden üretimi”ni ve “üretim ilişkileri”ni kapsamaları (Lefebvre, 1996) nedeniyle ortak olanı kurmak için verilen mücadele, kent yaşamından ayrı görülemez. Kentsel yaşamın ürettiği sembolleri anlamlandırmak ve değiştirmek, toplumsal mücadelelerin alanı haline gelir. Esasen “şehirli hareket iş dışında hayatın hemen her alanındaki sorunları kapsar” (Castells, 1983:268). Bireyler arası etkileşim, geliştirilen ortak kültür, buradan doğru ilerleyen halkın oluşumu ve kurumsal olarak bunun devlet dizgesine dönüşmesi, bir süreç olarak siyasal olanın çerçevesi altında ilerler. Dolayısıyla siyasal olan (political), müdahaleyi ve değiştirmeyi özünde taşır. Bu sürecin kurumsallaşarak çeşitli kararlara dönüşmesi siyaseti (politics) ve yasal zeminde uygulanması da siyasayı (policy) oluşturacaktır. Kentsel hayatta bu müdahalelerin yerel siyasal aktörler aracılığıyla ne düzeyde yapıldığı, yakın dönem siyasal teorinin incelediği önemli sorulardandır. Burada özellikle Ranciere ve Nancy’nin polis ve political arasında yaptıkları

ayrımdan esinlenilmektedir. Bir kurallar bütünü olarak siyaset ile bir arayış olarak siyasal olanın tartışılmasında mekânsal etkilerin göz ardı edilemeyeceği söylenebilir (Swyngedouw, 2011). Diğer bir deyişle yerel siyaset, kurumsal olanın şekillenmesinde ve siyasal tartışmaların yasal bir zemin haline gelerek bir siyasaya dönüşmesinde önem teşkil etmektedir. Yerel siyasetin, kamusal ve açık alanlarla ilişkisi de bu noktada önem kazanır. Swyngedouw, siyasetin post-siyaset ve demokrasinin post-demokrasi haline geldiği süreci, kurulu düzenin (polis) kurallarını uygulamanın siyasetin dar bir tanımı olduğunu belirtir. Nötr, tarafsız, eşit bir düzen olduğu fikri, dışarıda bırakılanları, sayılmayanları, diğerlerini hesaba katmaz. Siyasal olanı (political) genişletmek onu mekânsal ilişkilerle birlikte düşünerek olur. Siyasal prosedürün gelişimi, engelbeli zeminler ve mekânsal şekillenmelerle sıkı bir ilişki içindedir. Siyaset, siyasal etkinliğin evrensel isteklerinin kurulu düzenin yerel özellikleriyle karşılaştığında ortaya çıkar (Swyngedouw, 2011: 377-380).

Ranciere'deki tartışmayı devam ettiren Dikeç'e göre (2005) yer (place), kurallara uygun olanın (proper) idealidir; düzenli, hiyerarşik ve sabit olanın bir biçimidir. Alan (space) hareketli unsurların keşiflerinin toplamıdır; içerisindeki hareketlerin bütünüdür. Yer, sınırları ve görece düzenliliği ifade eder. Alan, daha az belirlidir; müdahaleye açıktır ve dinamiktir; tam anlamıyla bir kapanma yaşamaz, açıklığı sembolize eder. Alan, doğal düzenin aksamasını, yer ise onun yanlış biçimde eşitlenmesini ifade eder (Dikeç, 2005: 182). Dolayısıyla mekanların nasıl adlandırılıp ele alınacağı oradaki eylemin niteliği ve siyasal eylemin biçimi ile yakından ilişkilidir.

Meydanlar, insanların ve farklı kullanımların tek bir etkinlikle ya da kimlikle tanımlanamayacak nitelikteki etkileşimini temsil eder. Ortak olanın açık alanları tek biçimde değildir; farklı amaçlara, devam eden kullanım içeriklerine sahiptir. Herkesin ve hiç kimsenin olması arasında ince bir çizgi vardır; meydan kamunundur, o yüzden tek bir kimliğin değildir (Kaulingfreks ve Kaulingfreks, 2017: 17). Bu doğrultuda tek bir kullanım biçimine doğru daraltma alanı siyasal olmaktan siyasa boyutuna doğru çevirir ve siyasalın çoğulluğu yerini polis'in tekilliğine bırakır. Türkiye'de siyasetin daha çok bu ikincisi yönünde işlediği söylenebilir.

Bu çerçevede, herkesin –bizim gibi olmayan, desteklemediğimiz düşüncelerin de- katılımına açık bir sistem, kentsel alanlarda yürütülen faaliyetlerde görünür olur. Kentlerdeki aktif siyaset, demokrasinin tam anlamıyla uygulanabilmesinin yollarındandır. Diğer bir deyişle kentsel alanlar, demokratik sistemin niteliğini ve işleyişini yansıtır. Demokrasinin temsilciler üzerinden yürüyen, hiyerarşik ve kapalı işleyişi siyasetin alanını daraltır, dahası uzmanların tekeline indirgeyerek teknikleştirir. Bu şekilde 'bilenlerin' ya da uzmanların yönetiminde demokrasi, herkesin demokrasisi olmaktan çıkar. Tersine kent, bu açıdan siyasetin tanımını hem fikrinsel hem de fiziksel olarak genişletir çünkü farklılıkların karşılaşması ve müdahale etme şansı tanır.

Son dönemlerde yapılan çalışmalar yeşil alanların, parkların ve diğer ortak kullanım alanlarının kolektif kültüre, siyasal tartışmaların zemini haline gelişine, vatandaşlık kültürüne yönelik etkilerini daha kapsamlı olarak analiz etmektedir. Farklı çalışmalarda konunun siyaset bilimi-antropoloji-sosyoloji-kent çalışmaları gibi disiplinler arası bir nitelik aldığı ortaya konmaktadır (Sendra, 2015; Rutland, 2013; Amin, 2008; Low vd., 2005). Bu alanın en önemli isimlerinden David Harvey, sosyal adalet arayışının şehir hakkı üzerinden nasıl şekillendiğini, konunun ekonomi-politik boyutunu öne çıkararak araştırır. Harvey'e göre (2013) 1990'lerde Latin Amerika, Asya ve ABD gibi farklı coğrafyalarda örnekleri sıkça görülmeye başlayan kentli ya da yarı-kentli hareketlerin birbiriyle daha sıkı bir bağlantı içinde olmaları ve "artı-üretimi ve kullanımı üzerinde daha büyük demokratik denetim" talep etmeleri gerektiğini vurgular; çünkü kent süreci küreselleşmektedir. Bu çerçevede şehir hakkı kavramı kentsel toplumsal hareketlerin dönüşümünde eylemlerin dayandığı önemli kavramlardandır (Mayer, 2012). Kente dair taleplerden yola çıkarak genel siyasal taleplerde bulunmak siyaset yapmanın önemli bir eğilimi haline gelmiştir. Bunun Türkiye özelinde ne gibi yansımalar bulduğu da güncel bir sorun olarak karşımıza çıkar.

Castells (2008), kentli hareketlerin içe kapanan bir savunmacı çizgide değil zamanı kontrol edecek şekilde geleceğe yönelik taleplerde bulunmasının önemini vurgular. Buna göre 1980'lerde hayatın organizasyonu ve kente dair talepler, yurttaşlık talepleri ile katılım hakkını öne çıkaran kentsel hareketlerin 2000'li yıllarda yerel ve küresel gelişmeleri birlikte içeren bir kapsayıcılığı bulunmaktadır. Yerel ile küresel arasında bağlantı kurmak adına, siyasetin kentin açık alan, meydan, park ve sokaklarında nasıl işlediğini görmek önemlidir. Çalışma bu tür siyasetin yerel düzeyde nasıl

algılandığını, uygulandığını veya uygulanmadığını ortaya koymaya çalışacaktır. Kentsel siyasete yönelik artan akademik ilginin henüz kentin pratik siyasetinde bir karşılığının oluşup oluşmadığı da böylece izlenebilecektir.

III. ANKETLER VE GÖRÜŞMELER

Çalışma kapsamında, Niğde’de örgütlü memur, işçi sendikaları ile siyasi partilerin bir kısmı ile temas kurulmuştur. 90 adet anket çalışması ve 4 farklı kurum yetkilisi ile ikili görüşme yapılmıştır. Anketler, memur ve işçi sendikaları ile siyasi partilerin yönetici ve üyeleriyle gerçekleştirilmiştir. İkili görüşme, kurumun üst düzey (il başkanı veya genel sekreter) yöneticilerle yapılmıştır. Farklı siyasi eğilimlerdeki kurumlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Bunlar, Türkiye Kamu-Sen’e bağlı sendikalar (21 anket ve Türk Eğitim-Sen’le ikili görüşme), KESK’e bağlı sendikalardan Eğitim Sen (11 anket ve görüşme), Türk-İş temsilcilikleri (6 anket) ve ağırlıklı olarak kentteki Şeker Fabrikası’ndan dolayı fazla sayıda üyesi olan Şeker-İş (16 anket ve görüşme) olmuştur. Siyasi partilerden CHP (36 anket ve görüşme) ve MHP² ile etkileşim kurulmuştur.

Çalışma öncesi Valilik Makamı’na yapılan 30.11.2016 tarihli Bilgi Edinme Başvurusu sonucunda miting alanının şu andaki adı Şehit Ömer Halisdemir Meydanı olan yer olduğu ifade edilmiştir. Bu yerin adı önceki dönemlerde Cumhuriyet Meydanı, Hükümet Meydanı, Kent Meydanı ya da Belediye Meydanı olarak da anılmaktadır. Belediye önündeki bu yeşil alanın ve parkın tamamen ağaçsızlaştırılarak 2013’te beton bir meydan haline dönüştürüldüğü belirtilmelidir (borhaber.net, 2013; yesilgazete.org, 2013). Bu alan, tipik olarak ‘çarşı’ tabir edilen yerin merkezi, ana cadde üstünde ve Atatürk Heykeli’nin bulunduğu yer olarak tasvir etmek mümkündür.

Devamındaki Bankalar Caddesi’nin sonunda yer alan kavşak, toplantılar için ‘alternatif meydan’ olarak ifade edilmiştir Resmi adı Şefik Soyer Meydanı olan alan, kullanımda İmam Hatip Meydanı olarak da bilinmektedir. Bir diğer ‘alternatif meydan’ da söz konusu ana caddenin başlangıcı sayılabilecek Derbent Meydanı’dır. Bu iki meydan da ana trafik akışının içinde ve kullanımını durumunda kentin tek ana caddesini önemli derecede etkileyecek konumdadır.

Valilik bilgilendirmesinde, siyasi parti, sendika veya kamu ve tüzel kişilikler tarafından belirtilen alanların kullanılabilmesi için, 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun “Bildirim verilmesi” başlıklı 10.maddesi³ ve 4. Maddesindeki istisnalar başlığı vurgulanmıştır. Bildirimde ayrıca 2015 yılında 40; 2016 yılında 11 etkinlik yapıldığı ifade edilmiştir. 2016 yılındaki düşüşte, aşağıda da değinilecek olan güvenlik kaygısı ve asıl olarak 15 Temmuz darbe girişiminin etkisi belirleyicidir.

12 Eylül darbesinin güvenlikçi bakış açısından yoğun izler taşıyan 1983 tarihli 2911 Sayılı Yasa (mevzuat.gov.tr, 2017) incelendiğinde, 3. Maddede⁴ “herkes izin almaksızın toplantı ve yürüyüş hakkına sahiptir” ifadesi, yukarıda 10. Maddede bahsedilen bildirim şartı dışında diğer maddelerde

² MHP’den az sayıda anket alınabildiği için, bu anketler SPSS analizine sokulmamış, parti yöneticilerinin görüşü olarak kaydedilmiştir. Ak Parti’den anket veya görüşme konusunda destek alınamamıştır. Bu durum çalışmanın en önemli boşluğu olarak kaydedilebilir. 2002’den bu yana kentin 3 milletvekilinden ikisi Ak Parti’dedir. Diğer 1 vekil MHP ve CHP arasında dönem dönem değişmektedir. Son olarak 2015 Kasım seçimlerinde CHP, kalan 1 vekilliği kazanmıştır. Bu seçimdeki oy oranları şu şekildedir: Ak Parti %57, CHP, %20, MHP %18 (tr.wikipedia.org, 2017).

³ “Toplantı yapılabilmesi için, düzenleme kurulu üyelerinin tamamının imzalayacakları bir bildirim, toplantının yapılmasından en az kırksekiz saat önce ve çalışma saatleri içinde, toplantının yapılacağı yerin bağlı bulunduğu valilik ve kaymakamlığa verilir.”

⁴ “Herkes, önceden izin almaksızın, bu kanun hükümlerine göre silahsız ve saldırısız olarak kanunların suç saymadığı belirli amaçlarla toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir”

de çeşitli şekilde daraltılır. Örneğin 17. Maddede⁵ belli bir toplantının, 19. Maddede⁶ bütün toplantıların 1 ayı geçmemek üzere yasaklanabileceği belirtilmiştir. 23. Maddede kanuna aykırı toplantıların nasıl tespit edileceği oldukça geniş bir içerikte, net olmayan ve yoruma açık ifadelerle verilmiştir. Özellikle 2014 tarihli 6529 Sayılı Yasa'nın getirdiği ek maddelerle kanun, toplantının yapılmasının değil yapılmamasının daha mümkün olduğu biçime doğru evrilmiştir. Dolayısıyla yasal çerçeve, yukarıda bahsi geçen kentsel mekanların siyasal kullanımını ile demokratik alanın ve kamusal yaşamın genişlemesi ve yeniden şekillenmesi yönündeki çabaları destekleyici nitelikte değildir. Aşağıda verilecek olan ikili görüşmelere bu isteksizlik yansımıştır. Eylemde bulunmanın muhaliflik olarak görülmesi ve müdahaleye açık hale gelmesi, kentsel alandaki faaliyetleri sınırlamakta ya da kimi konuların ifadesiyle sınırlamaktadır. Baker'in ifadesiyle (1994: 58) kamuoyunun daralması siyasal alanın daralmasıyla ilgilidir ve burada “‘görüşler’in ifadesiyle ‘eylem’ arasında birincinin lehine yapılmış bir seçim vardır.”

II. I. Alanda Olma Düşüncesi ve İçeriği

Niğde'deki kentsel alanların siyasal ve sosyal kullanımını ölçmeye çalışan ankette katılımcılara iki bölümde toplam 25 soru yöneltilmiştir. İlk bölüm alanların kullanımı ve hak düşüncesi arasındaki bağlantıyı kumaya çalışmaktadır. Anketteki ‘açık alanda siyaset yapmak daha etkilidir’ düşüncesine katılımcıların tamamı olumlu yönde bakarken (67 kesinlikle katılıyorum ve 12 katılıyorum), ‘örgütümüz açık alanları etkili kullanmaktadır’ diyenlerin sayısı 63’e düşmektedir (37+26). Bu önermeye ‘kesinlikle katılıyorum’ şıkkı en çok (17/20) Kamu-Sen’de işaretlenmiştir. Şeker-İş üyelerinin %50’si, Türk-İş %16’sı, CHP %31’i bu şıkkı işaretlemiştir. Eğitim-Sen’de bu önermeye ‘kesinlikle katılıyorum’ hiç işaretlenmemiştir ve %45 oranında ‘kesinlikle katılmıyorum’ denmiştir. ‘Park ve meydanların siyasi etkinlik için kullanılmasına karşıyım’ önermesinde de ‘katılmıyorum’ ve ‘kesinlikle katılmıyorum’ diyen toplam 68 kişidir. Bu doğrultuda cevaplarda bir tutarlılık olduğu görülebilir.

Bu noktada çıkarılacak ilk sonuç, örgütlerin alan kullanımı fikren desteklense de pratikte bunun aynı yoğunlukta olmamasıdır. Kurum temsilcileri ve üyeleri, şehirde aktif siyasetin önemini hissetseler de halihazırda bunu uygulamaya dökecek hukuki ve siyasi pratikleri gerçekleştirilememektedir. Özellikle kitlesel eylem fikrine daha yatkın olması beklenen Eğitim Sen’in anketçilerinin bu konuda kurumlarının tamamen pasif olduğunu düşündükleri görülebilir. Aşağıda ikili görüşmede de değinildiği gibi, bu hem üye sayısının ve bunların taleplerinin azlığı hem de dönemin konjonktürel etkisinden kaynaklanmaktadır.

‘Açık alanda görünür olmak, kapalı ortamda basın toplantısı yapmaktan daha etkilidir’ önermesine destekte yine en büyük yoğunluk Kamu-Sen anketlerinde görülmektedir (20/20). Benzer yoğunluk ‘Faaliyetlerin başarılı olması kitlesel etkinliklerden geçer’ şıkkında da görülmektedir. Türk Eğitim-Sen Niğde Şube Başkanı İhsan Uğraş (2016) yapılan görüşmede şu ifadeleri kullanmıştır:

“Kapalı yere basın açıklaması yapmayı çok tercih etmiyoruz. Geneli ilgilendiren katılımın az olacağını düşündüğümüz konularda basın açıklamasını şubemizde yaparız ama diğer konularda basın açıklamalarını mutlaka dışarıda yapmak isteriz. Gazete ya da yerel basında görünmek insanlar üzerinde etki etmek açısından çok etkili olmuyor.”

Eğitim Sen de (10/11) açık alanda görünür olmanın desteklediği kurum olmuştur. Ancak kurumun pratikte bunu uygulamadığı yine üyeler tarafından anketlerde gösterilmiştir. Eğitim Sen ile yapılan ikili görüşmede (2016) şu ifadelere yer verilmiştir: “*Açık alanlarda yapmayı tercih ederiz. Ama son süreçte çok fazla bu alanları kullanamıyoruz güvenlik gerekçesiyle. Üyeler bu süreçte çekiniyor, korkuyor; daha çok kapalı alanlarda yapalım düşüncesi hakim. Kendi içimize dönük sohbetler etkinlikler yapalım diyorlar. Güvenlik kaygısı üst düzeyde.*”

⁵ “Vali veya kaymakam, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla belirli bir toplantıyı bir ayı aşmamak üzere erteleyebilir veya suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike mevcut olması halinde yasaklayabilir.”

⁶ “Valiler de aynı sebeplere dayalı olarak ve suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike mevcut olması halinde; ile bağlı ilçelerin birinde veya birkaçında bütün toplantıları bir ayı geçmemek üzere yasaklayabilir.”

Eğitim alanında örgütlü, farklı siyasal eğilimlere yakın Türk Eğitim-Sen ile Eğitim Sen arasındaki bu fark dikkat çekicidir. Her iki kurum da kitlesini çeşitli açılardan mobilize etme eğilimi güçlü olan sendikalar olsa da bunun kentteki yansımalarının aynı oranda olmadığı görülebilir. Niğde özelinde Türk Eğitim-Sen'in aktifliği Eğitim Sen'den daha fazladır. Bunun temel nedeni, üyelerin kentle kurduğu bağlantının farklı düzeyde olması gerekçe gösterilebilir. Tipik bir İç Anadolu kenti olarak milliyetçi-muhafazakar eğilimlerin güçlü olduğu Niğde'de Türk Eğitim-Sen eylem yapma, şehir alanları kullanma konusunda daha istekli ve kendine güvenen noktadadır.

İşçi sendikalarından Şeker-İş'le yapılan görüşmede ise farklı eğilimler ortaya konmuştur. Bir dönem özelleştirme sürecine giren, daha sonra çeşitli eylemlerin de etkisiyle (Yıldırım, 2008) bu süreçten çıkan ancak halihazırda kadrolu işçi ve iş güvenliği konusunda sıkıntılar yaşayan Bor Şeker Fabrikası'nda örgütlü olan Şeker-İş, özelleştirme kapsamına yeniden alınmamak için daha ılımlı eğilimlerde siyasal faaliyetler yapma düşüncesindedir. Şeker-İş Şube Başkanı Celal Tuğrul, ikili görüşmede (2016) meydanlara çıkmanın son yöntem olarak uygulandığının altını çizmiştir:

“Etkinlik yaparken kademe kademe ilerliyoruz. Önce yazışma yoluyla, sonra siyasi partileri ile görüşme yapıp daha sonra basınla görüşüyoruz, en son meydanlara çıkma şeklinde. Sesimizi duyurmak için en son miting gibi etkinlikler yapıyoruz. Ama genelde meydana çıkmadan sorunlarımızı çözebiliyoruz. Bire bir görüşmelerde sorun çözülmeden meydana çıkmıyoruz. ‘Siz bize söylediniz de biz çözmedik mi’ şeklinde bir cevap almamak için önce birebir görüşmeler yapıyoruz.”

Anketlerde de ‘açık alanlarda görünür olmak’ düşüncesine Şeker-İş'ten 16 katılımcının 8'i kesinlikle katılıyorum, 2'si katılıyorum işaretlemiştir. ‘Faaliyetlerin başarılı olması birebir görüşmelerden geçer’ düşüncesi benzer şekilde 8 kesinlikle katılıyorum, 4 katılıyorum şeklinde desteklenmiştir. ‘Faaliyetlerin başarılı olması kitlesel etkinliklerden geçer’ düşüncesi ise 10 kesinlikle katılıyorum desteği almıştır. Dolayısıyla Şeker-İş özelinde de kitlesel etkinlik isteği olsa da sorun çözme noktasında birebir görüşmelerin tercih edildiği anlaşılmaktadır.

CHP İl Başkanı Erhan Adem ile yapılan görüşmede de (2016) benzer şekilde “meydana çıkmak daha etkili. Kapalı ortamda kendi tabanındaki insanlara ulaşıyorsun. Dışarıda olduğu zaman insanlar kulak kabartıyor, soru soruyor etrafına, ilgi alaka uyanıyor, ertesi gün çıkacak yazıyı okuyor” demiştir. CHP anketlerinde partinin açık alanları aktif şekilde kullandığı düşüncesi büyük oranda (21 kesinlikle katılıyorum/katılıyorum) desteklenmiştir. ‘Açık alanlarda görünür olmak etkilidir’ düşüncesi, toplam 31 (kesinlikle katılıyorum/katılıyorum) kez işaretlenmiştir. ‘Faaliyetlerin başarılı olması birebir görüşmelerden geçer’ şikkı ise 29 şeklindedir. Burada da hem kitlesel hem de doğrudan temasın önemli olduğu görüşü hakim olmaktadır.

Çalışmanın bir diğer önemli eksenini olarak ‘zorunluluk değil hak olduğu için siyasal etkinlik düzenleriz’ düşüncesine ankete katılan 90 kişi içinde 55 kişi ‘kesinlikle katılıyorum’ ve 19 kişi ‘katılıyorum’ ile destek vermiştir. Diğer bir deyişle bu ifadeye %82'lik bir destek vardır. Burada şehir hakkı ile siyasal hak arasında bir bağlantı kurulabilir. Bu noktada Kamu Sen'den (20/20) sonra en yoğun destek Eğitim Sen (9 kesinlikle katılıyorum ve 2 katılıyorum) ve CHP'den (19 kesinlikle katılıyorum ve 2 katılıyorum) gelmiştir. Bu konuda kesinlikle katılıyorum şikkının katılıyorum'dan daha az işaretlenmesi Türk-İş ve Şeker-İş anketlerinde olmuştur.

‘Kentın açık alanlarının siyasal ve sosyal faaliyetlerde kullanmak herkese yönelik bir hak olarak görülmelidir’ ifadesi de toplamda 62 kez kesinlikle katılıyorum ve 17 kez katılıyorum ile yoğun biçimde desteklenmiştir. Burada da %98'lik bir destek görülmektedir. Temel siyasi hakların kullanılması konusunda bir hemfikirlik olduğu ve bunun kent çapına yansıdığı söylenebilir. MHP'nin bu konudaki görüşü kesinlikle katılmıyorum şeklindedir ve ankete katılanların çoğunluğundan keskin derecede farklıdır. Benzer şekilde ‘parklar/meydanlar her türlü siyasal/sosyal etkinliğe ev sahipliği yapabilir’ düşüncesine de kesinlikle katılmıyorum yorumu yapılmıştır. MHP yöneticileri, ‘zorunluluk değil hak olduğu için siyasal etkinlik düzenleriz’ düşüncesinde de kararsızım yanıtı vermiştir.

‘Açık alan etkinliklerinin herkese yönelik bir hak olarak görülmesi’ yönündeki destek, ‘parklar/meydanlar her türlü siyasi etkinliğe ev sahipliği yapabilir’ önermesinde belirgin şekilde azalmıştır. Özellikle Kamu-Sen'de ilk önermeye verilen tam destek, ikinci önermede tersine dönmüş

ve 3 kez ‘katılmıyorum’, 17 kez ‘kesinlikle katılmıyorum’ şıkkı işaretlenmiştir. Şeker-İş’te ilk önermeye verilen 9 ‘kesinlikle katılıyorum’ desteği 4’e ve CHP’de ise 27’den 17’ye düşmüştür. Tersine Eğitim Sen’de 5 kişilik “kesinlikle katılıyorum”, her türlü siyasi etkinlik düşüncesinde 9’a yükselmiştir. Bu durum açık alanların herkese açık olsa da her konuya açık olmaması şeklinde düşünüldüğünü göstermektedir.

Kamu-Sen temsilcisi (2016) bu noktada “Kurumları yıpratmamak lazım, çok daha derin olan birebir görüşmelerde çözemeyeceğimiz sorunları alanda duyuruyoruz” ifadelerini kullanırken, CHP yetkilisi (2016) ise “biz yapıcı muhalefetiz. Türkiye gündemindeki konularla ilgili açıklama yapıyoruz. Yasadışı konularda tabii ki yapmıyoruz” vurgusunu yapmıştır.

Anketteki ‘kentimizde sosyal ve siyasi etkinlik için yeterli park meydan bulunmaktadır’, ‘kentimizde kitlesel miting alanı yeterlidir’ ve ‘yeşil alalar sosyal etkinlik düzenlemek için yeterlidir’ önermelerine benzer oranlarda olumsuz yanıt verilmiştir; katılımcıların %58 ile %64’ü bu önermeler ‘katılmıyorum’ ve ‘kesinlikle katılmıyorum’ şıklarını işaretlemiştir.

‘Parklarda siyasi etkinlik düzenlemek aidiyet hissini ve vatandaşlık bilincini artıracaktır’ düşüncesi yoğun biçimde desteklenmiş ve katılımcıların %68’i ‘kesinlikle katılıyorum’ demiştir. Siyasi etkinlik yapılmasına karşı çıkış da %65 oranında reddedilmiştir. Haftanın belli günlerinde herkesin konuşabileceği açık hava kürsüsü kurmak fikri %49 oranında kesinlikle katılıyorum ve %24 oranında katılıyorum desteği alırken, bu oran gruplar arasında en çok CHP’de yüksek çıkmıştır (%63).

Şehir hakkı ile siyasi katılım arasındaki bağ açısından önemli bir kriter olan, ‘yerel sorunlarla ilgili etkinlik yapmak ülke gündemindeki konulardan daha önemlidir’ önermesinde daha dengeli bir dağılımı görülmektedir. Ankete katılanların 19’u kesinlikle katılıyorum, 20’si katılıyorum, 13’ü kararsızım, 24’ü katılmıyorum ve 13’ü kesinlikle katılmıyorum şıkkını işaretlemiştir. MHP bu noktada katılıyorum görüşünü dile getirirken, CHP’de 13 kesinlikle katılıyorum ve 6 katılıyorum şıkkı işaretlenmiştir. Katılmıyorum şıkkında en fazla (12 adet) Kamu-Sen temsilcilerinin olduğu görülmektedir. Kamu-Sen temsilcisi (2016) bu konuda “Genel merkezin yönlendirilmesi ile etkinlik yapılıyor. Olur olmaz her zaman alana çıkmayı da tercih etmiyoruz. Bireysel sorunlar olduğu zaman sayın vali ya da sayın milli eğitim müdürü ile görüşmeler yapılıyor” demiştir. Şeker-İş temsilcisi de “Genel merkezin kararıyla çoğunlukla eylem yaparız. Şube düzeyinde zaman zaman kendi kararlarımızı aldığımız oldu. Ancak fikir ayrılığından doğan sıkıntılar başarı getirmedir. Genel merkez ve başkanlar kurulu kararı ile eylem yapıyoruz” şeklinde konuşmuştur. Burada merkezilik vurgusu dikkat çekmektedir. Yerel birimler, merkezlerden aldıkları kararlar alana çıkma eğilimindedirler. Bu da yerel birimlerle kent arasındaki ilişkinin, yerel sorunlardan veya doğrudan müdahale ile değil ancak dolaylı olarak ve geneli ilgilendirdiği ölçüde kurulduğunu göstermektedir. Yerel birimlerin görevinin, merkezin kararını yansıtmakla sınırlı görüldüğü söylenebilir.

Bu durum verili siyasi alanların kullanılması ve yeni alanların açılması için bir mücadelenin verilmemesinde de görülebilir. Şeker-İş (2016), “kentteki alanlar bize yeterli. Kamuoyu oluşturmadan meydana çıkılınca sorunlar yaşanabiliyor. Halktan kötü tepkiler gelebiliyor. Halkı ikna etmek gerekiyor. Devlete karşı olduğumuz gibi anlaşılıyor. Kendimizi anlatabilirsek kamuoyu desteğini alabiliyoruz” derken, Eğitim-Sen (2016), “çoğunlukla genel merkez kararlarını uyguluyoruz, tarihleri merkez verir nerede kaçta olacağına biz karar veririz. Alternatif alan yaratma çabamız yok. Bu konuda çok gücümüz de yok, üye sayısı vb nedenlerle. Şehir nüfusuna göre etkinlik yapılacak alan kentte yeterli ama orayı dahi çok etkin kullanamıyoruz” görüşünü dile getirmiştir.

CHP ise bu konuda, “parti binası önünde yapıyoruz kimi zaman, alternatif alanlar yaratıyoruz. Niğde’de çok siyasi miting olmuyor diye yeni mekan taleplerimiz çok karşılanmıyor. Belediye’nin önündeki alan dışında Şadırvan Parkı’nı ve Postane önünü kullanıyoruz” şeklinde konuşmuştur.

Kamu-Sen yetkilisi de “bir kurumu ilgilendiren eylemi, ses getirmesi açısından o kurumun önünde yapmak gerekli ama emniyet buna izin vermiyor. Kaldırım işgali nedeniyle ceza yedik daha önce” demiştir.

Bu çerçevede kentte siyasal hakların kullanımını mekânsal olarak geliştirme eğilimi sayıca güçlü muhalefet organlarında daha belirgindir diyebiliriz. Kitlesele güç, yeni mekanları siyasallaştırmak açısından önemlidir. Bir talep için dışarda olmak, kamusal alanda görünür olmak muhalif olmakla eş değer görülmektedir. Muhalif olmanın amaca ulaşmak için olumsuz bir araç olduğu düşüncesi farklı kurumlarda farklı biçimlerde kendini göstermektedir. Örneğin Şeker-İş'te olduğu gibi eylemleri kent merkezinden uzaklaştırıp fabrika alanına ya da birebir görüşmelere; Eğitim Sen'de tamamen içe kapanmaya ve iç dayanışmayı sağlama düşüncesine; CHP ve Kamu-Sen örneklerinde ise "yapıcı muhalefet olmak" ya da "kurumları yıpratmamak" için alan kullanımının sınırlandırıldığı, kurumsal konulara indirgendiği belirtilebilir. Dolayısıyla Niğde'de kentsel alanların siyasal kullanımında ılımlı taleplerin, kurumsal güç ve genel merkez desteğiyle birleşerek mümkün olduğu sonucu çıkmaktadır. Bu çerçevede siyasal dönüştürücülük veya kamusal alanın genişletilmesi düşünceleri hayat bulamamaktadır.

II. II. Eylem Pratikleri ve Alana Çıkma Biçimleri

Anketin ikinci bölümünde yer alan eylem biçimlerinin ne derecede yapıldığı soruşturmasında ise, 'tanıtım masası kurmak' eyleminde MHP 'çok az' yorumunu yaparken CHP'de 'her zaman' ve 'sık sık' oranı %60 olmuştur. 'Yaya olarak el ilanı veya broşür dağıtmak', MHP'de desteklenen bir eylem olmuştur. CHP içinde %52 'her zaman' ve 'sık sık' oranında desteklenmiştir. Şeker-İş'te bu eylemin çok az yapıldığı veya hiçbir zaman yapılmadığı (%73) görülmektedir. 'Gündemdeki konularla ilgili meydana açıklama yapmak' konusunda Kamu-Sen, diğer eylem biçimlerinden farklı olarak bu kez her zaman ve sık sık şikkında yoğunlaşmıştır (%95). Bu eylem MHP'de yine 'çok az' olarak eğilim gösterirken CHP'de sık sık (%30) ve nadiren (%27) şıkları dengeli işaretlenmiştir. 'Yerel konularda meydanlarda açıklama yapmak', Kamu-Sen tarafından 'sık sık' yapıldığı (18/20) belirtilen bir eylemken, CHP'deki anketlerde 29 kişi bu eylemin 'sık sık' ve 'her zaman' yapıldığını belirtmiştir. Eğitim Sen'de her iki başlıkta da %45 oranında 'hiçbir zaman' şikkı işaretlenmiştir. Tüm gruplara bakıldığında gündemdeki ve yerel konularda açıklama yapmak noktalarında her zaman ve sık sık başlıklarında 49 kişi ve %54'le aynı derecede işaretlenmiştir ancak 'genel konularda açıklama yapmak', 20 kez 'her zaman' ve 29 kez 'sık sık' olarak işaretlenirken, yerel konularda bu sayılar 13 ve 36 olmuştur. Dolayısıyla yerel konularda açıklama yapmak sikkılığı azalmıştır.

Basın açıklamalarının kitlesele olarak mı ofiste mi gerçekleştirildiği Kamu-Sen'de yoğun olarak yapıldığı kitlesele olarak işaretlenirken, CHP'de her iki tarz dengeli (%57 ve 52) çıkmıştır. Bütün gruplar açısından kitlesele basın açıklamasına 'her zaman' desteği %33 ve 'sık sık' desteği %27'dir; ofiste açıklama yapma eğilimi ise %39 oranında 'çok az' ve %23 oranında 'nadiren' olarak işaretlenmiştir. Dolayısıyla ankete katılanlarda basın açıklaması eylemini açık alanda kitlesele olarak yapma eğilimi yüksektir. 'Bayrak asarak kurumun görünürlüğünü sağlamak' konusunda toplamda %33'le 'çok az' seçeneği işaretlemiştir. Bu eylemin eski dönemler kadar tercih edilmediği görülmektedir. 'Park ve meydanlarda kürsü kurarak konuşma yapmak' da sikkılıkla yapılan bir eylem olarak görünmemektedir; oransal olarak %24 'nadiren', %25 'çok az' ve %27 'hiçbir zaman' şikkı işaretlenmiştir. Keza 'halka açık forumlar düzenlemek' de %27 'çok az' ve %39 'hiçbir zaman' oranında işaretlenmiştir. 'Kentle ilgili talepleri doğrudan belediye ve valilik makamına bildirmek' ise %39 ile 'sık sık' olarak işaretlenmiştir. Anketin ilk bölümüne yansıdığı ve yukarıda belirtildiği gibi, ikinci kısımda da sorunları eylem yerine bürokratik ve birebir ilişkilerde çözmek güçlü bir eğilimdir.

II. III. Güvenlik Kaygıları ve 15 Temmuz Süreci

Çalışmanın yapıldığı Ekim 2016-Nisan 2017 dönemi, güvenlik kaygılarının üst seviyede olduğu terörist saldırıların yaşandığı ve devamında 15 Temmuz darbe ertesinde ilan edilen olağanüstü hal nedeniyle siyasal alanın iyice daraldığı bir dönem olmuştur. Her ne kadar çalışma, kurumlar eliyle siyasetin kentli ilişkisini orta ve uzun vadeli görünümün incelese de kısa vadede gelişen olaylar özellikle ikili görüşmelerdeki cevaplara yansımıştır. CHP temsilcisinin sözleri bu açıdan özetleyicidir (2016): "15 Temmuz öncesi ve sonrası süreçte yaşananlar insanları bir alana toplamak ve sayıca kalabalık olmak açısından bizi zorluyor. PKK sorunu, bombaların patlaması,

insanlarda tedirginlik yaratıyor. Gezi'den sonra özellikle daha çok baskı oldu. İnsanlar üzerinde baskı var. Bu tarz etkinliklere katılmak istemiyorlar.”

Eğitim Sen'le yapılan görüşmede de bu kaygılar dile getirilmişti (2016): “ 15 Temmuz öncesi çeşitli eylemler yapılıyordu, basın açıklaması oturma eylemi yapıldı, dayanışma gecesi, kahvaltı, piknik gibi etkinlikler yapılıyor. Şimdi daha çok sohbet ve dayanışma tarzı etkinlikler yapıyoruz.”

Çalışmanın konusuyla ilgili olarak, 2911 Sayılı Yasa'nın yukarıda belirtilen maddeleri çerçevesinde, Ekim 2016'dan itibaren Ankara başta olmak üzere büyükşehirlerde başlayan umuma açık yerlerdeki toplantılara getirilen Valilik yasakları (ankara.gov.tr, 2016), Niğde'ye de yansımıştır (borhaber.net, 2017a). Daha öncesinde CHP milletvekili Muharrem İnce referandum kampanyası sürecinde Niğde'de bir açık hava mitingi gerçekleştirmiştir (borhaber.net, 2017b). İnce'nin mitingi, miting alanı haline getirilen Belediye Meydanı'nda yapılan 15 Temmuz'u protesto buluşmaları dışında ilk toplantılardan biri olmuştur. Niğde'de açık alanlarda yapılacak toplantılara getirilen yasak 1 haftadan 1 günde indirilse de, özellikle Meral Akşener'in toplantısının gününe denk gelmiştir. MHP'nin önemli bir tabanı olan kentte Akşener'in referandum sürecindeki hayır kampanyasının yaratacağı etki dikkate alındığı söylenebilir. Meral Akşener, getirilen yasağa rağmen toplantının yapılacağı bina önünde toplanan vatandaşlara hitap etmiştir (borhaber.net, 2017c). Bu gelişme, resmi olarak sayılmayan farklı bir kentsel alanın kısa süreli de olsa siyasal bir etkinliğe dönüştürülmesi açısından sıradışı bir olay olmuştur. Muharrem İnce de daha önce parti il başkanlığına yaptığı gezi sırasında il başkanlığının önünde toplanan vatandaşlara hitap ederek bu tarz bir alternatif alan yaratma, resmi olarak onay verilen alanların dışında bir etkinlik düzenleme girişiminde bulunmuştu.

Niğde'de, tüm Türkiye'de olduğu gibi, 15 Temmuz sonrası yaklaşık 10 gün süren meydan buluşmaları kent merkezinde Belediye Meydanı ve çevresinde gerçekleşti. Referandum kampanyasının yoğunlaştığı Mart ve Nisan ayları itibarıyla de Şadırvan Parkı'nda kampanya stantları kuruldu. Daha önceki seçim dönemlerinde de kent merkezini oluşturan caddenin farklı noktalarında seçim bürolarının açılması, bu büro önlerinin destekçiler tarafından kalabalık tutulması şeklinde faaliyetler sürdürülmüştü. Bu noktaların dışında kentin farklı noktalarının siyasal faaliyete dönük olarak dönüştürülmesi sık rastlanılan bir durum olamamıştır. Dolayısıyla faaliyetlerin “çarşı” tabir edilen bölümlerinde aktif olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Çalışma, Niğde örneğinde şehir hakkı kavramının aktif bir özellik göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Şehir hakkının, teorik tartışmalarda yer verilen değiştirici ve dönüştürücü özellikleri pratikte görülmemektedir, ancak katılımcılar tarafından fikrî düzeyde yasal bir hak olarak onaylanmaktadır. Kentsel aktörler, kamusal alanı resmi tanımların ötesinde genişletme ya da yeni bir siyasal alan yaratma eğiliminde değillerdir. Dolayısıyla siyasetin sabit yerleri kent ölçeğinde de uygulanmaktadır. Diğer bir deyişle Niğde'de kentin farklı yerlerin siyasal etkinliklere açılması ve siyasal alan olması yönünde bir çaba görülmemektedir. Kentteki siyasal kurumlar, kent-birey-siyaset ilişkisini dönüştürücü olmaktan uzaktır. Yerel birimlerin yaratıcı, geliştirici ya da alan açıcı bir siyasetten ziyade merkezin yansıtıcısı ve temsilcisi olmakla sınırlandırıldığı, uygun olanı yerine getirmekle sorumlu olduğu bir siyaset düşüncesi işlemektedir. Kentin örgütlü yapıları aktif birer siyasal özne değillerdir. Yerel konular, öncelikli siyasal meseleler değildir. Siyasal hayatın merkezin küçük bir yansımından ibaret olması, fiziksel olarak ve yasal mecburiyetten dolayı kentin merkeziyle sınırlı bir siyaset yaratmıştır.

Merkezi anlamda güçlü, sayısal gücü fazla, siyasal açıdan hegemonik yapılara yakın oluşumların kentteki görünümü de aynı derecede fazladır. Bunun dışında, kentsel alanları siyasal faaliyetlerde kullanmak muhaliflik olarak görüldüğü için, Şeker-İş örneğinde olduğu gibi, talepleri birebir ilişkilerde dile getirmek daha sık görülen bir uygulamadır. Kentsel alanda siyasal faaliyet yürütmek herkese yönelik bir hak olarak kabul görse de her konuda bu faaliyeti yürütmek aynı derecede makbul görünmemektedir. Muhalif kurumların, sayıca az destekleri de olduğu için, Eğitim

Sen örneğinde olduğu gibi, kentte kendi alanlarına çekildiği, iç dayanışmayı sağlam tutmaya yönelik kapalı ortam etkinlikleri sürdürmeyi tercih ettikleri anlaşılmaktadır. CHP gibi ana muhalefet partisi konumunda olan yapıların kentte görünür olma ve alternatif alan yaratma çabaları oldukça sınırlıdır. Kamu-Sen’de kentte aktif olarak faaliyette bulunma düşüncesi açıkça desteklense de bu düşünce, ılımlı olma, kurumları yıpratmama adına belirli sınırlarda pratiğe geçmektedir. Alternatif konularda yeni alanlar açma girişimi yok denecek kadar azdır.

Yasal çerçeve de katılımın önü açmaktan ziyade zorlaştırmaktadır. 1990’ların sonundan itibaren AB uyum sürecinde kolaylaşan toplanma özgürlüğünün, güvenlik kaygısıyla daralması söz konusudur. Terörizm etkisiyle özgürlük-güvenlik ekseninde güvenlikçi bakış açısı güçlenmektedir. Kamunun sadece devlet olarak görülmesi, kamusal alanın devlet daireleri ve bürokrasiden ibaret sayılması bir eksikliklerdir. Kamusal sorunların kapalı kapılar ardında, birebir ilişkilerde çözülme eğilimi bu nedenle güçlüdür.

Sonuç olarak bu kavramı geliştirenlerin çerçevesini çizdiği gibi işleyen şehir hakkı uygulamalarını Niğde’de görmek mümkün değildir. Araştırma kapsamındaki bulgulara göre kentte geleceği şekillendiren ve siyaseti biçimlendiren, kolektif kültür ve eylemlerle şekillenen bir şehir hakkından ziyade var olanın çerçevesinin içinde ve onun tarafından belirlenen bir alan (yer) kullanımından bahsetmek mümkündür. Şehir sakinlerinin kurumlar aracılığıyla kenti dönüştüren bir özne oldukları söylenemez.

KAYNAKÇA

- Amin, A. (2008). “Collective culture and urban public space”, *City*, (12, 1), 5-24.
- Ankara.gov.tr (2016). “Umuma Açık Alanlarda Yapılacak Toplantı ve Gösteri Yürüyüşlerinin Geçici Olarak Yasaklanması”, <http://www.ankara.gov.tr/umuma-acik-alanlarda-yapilacak-toplanti-ve-gosteri-yuruyuslerinin-gecici-olarak-yasaklanmasina-iliskin-basin-duyurusu-> , Erişim: 02.04.2017.
- Baker, U. (1994). “Siyasal Alanın Oluşumu Üzerine Bir Deneme”, *Toplum ve Bilim*, 63, 58-101.
- Bookchin, M. (2015). “Kentler: Tarihte Aklın Açılması”, *Geleceğin Devrimi*, (Çev. İbrahim Yıldız-Soner Torlak). İstanbul: Dipnot, 147-161.
- Borhaber.net (2013) “Niğde Belediyesi Ağaç Katliamını Gizledi”, <http://www.borhaber.net/guncel/nigde-belediyesi-agac-katliamini-gizledi-h9853.html>, Erişim: 30.03.2017.
- Borhaber.net (2017a). “1 Haftalık Toplantı Yasağı 1 Güne İndirildi”, <http://www.borhaber.net/asayis/bir-haftalik-toplanti-ve-miting-yasagi-bir-gune-indirildi-h22818.html>, Erişim: 02.04.2017.
- Borhaber.net (2017b). “Niğdeliler Muharrem İnce’yi Sevdi”, <http://www.borhaber.net/siyaset/nigdeliler-muharrem-ince-yi-muharrem-ince-nigde-yi-sevdi-h22809.html>, Erişim: 02.04.2017.
- Borhaber.net (2017c). “Meral Akşener Her Şeye Rağmen...”, <http://www.borhaber.net/siyaset/meral-aksener-herseye-ragmen-geldi-konustu-gonulleri-feth-etti-h22819.html>, Erişim: 02.04.2017.
- Butler, C. (2012). *Henri Lefebvre: Spatial Politics, Everyday Life and the Right to the City*. New York, Routledge.
- Castells, M. (1983). *The City and The Grassroots*. University of California Press.

- Castells, M. (2008). *Kimliğin Gücü Enformasyon Çağı-Ekonomik Toplum ve Kültür*, (çev. Ebru Kılıç). İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- CHP Görüşme (2016). *İl Başkanı Erhan Adem ile Görüşme*, 08.12.2016.
- Dikec, M. (2005) "Space, politics, and the political", *Environment and Planning D: Society and Space*, 23, 171-188.
- Eğitim Sen Görüşme (2016). *Şube Sekreteri Çağlar Uludağ ile Görüşme*. 21.12.2016.
- Erdi-Lelandais G. (2014). "Lefebvre's Legacy: Understanding the City in the Globalisation Process", *Understanding the City: Henri Lefebvre and Urban Studies* (Eds. G. Erdi-Lelandais). Cambridge, 1-15.
- Hardt, M. & Negri, Antonio (2012). *Duyuru*, (Çev. Abdullah Yılmaz). İstanbul, Ayrıntı.
- Harvey, D. (2008). *Umut Mekanları*, (Çev. Zeynep Gambetti). İstanbul, Metis Yayınları.
- Harvey, D. (2013). *Asi Şehirler- Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru*, (çev. Ayşe Deniz Temiz). İstanbul, Metis.
- İsin, E. (2000). *Democracy, Citizenship and the Global City*. London, Routledge.
- Kaulingfreks, R. & Kaulingfreks, F. (2016). "The Place Of The Commons is The Square", *P2P e Inovação*, (3,1), 15-36.
- Lefebvre, H. (1996). "The Right to the City", *Writings on Cities*. Oxford, Blackwell Publishing, 147-159.
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*, Oxford, Blackwell Publishing.
- Low, S., Taplin, D. & Scheld, S. (2005). *Rethinking Urban Parks: Public Space and Cultural Diversity*. University of Texas Press.
- Marcuse, P. (2009). "From critical urban theory to the right to the city", *City*, (13, 2-3), 185-197
- Mayer, M. (2012). "The 'right to the city' in urban social movements", *Cities for People, Not for Profit: Critical Urban Theory and the Right to the City* (Eds. Neil Brenner, Peter Marcuse, Margit Mayer). New York, Routledge.
- Mevzuat.gov.tr (2017). 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2911.pdf>, Erişim: 03.04.2017.
- Mitchell D. (2003). *The Right to the City: Social Justice and the Fight for Public Space*. Guilford Press
- Purcell, M. (2008). *Recapturing Democracy: Neoliberalisation and the Struggle for Alternative Urban Futures*. New York, Routledge.
- Rutland, T. (2013). "Activists in the Making: Urban Movements, Political Processes and the Creation of Political Subjects", *International Journal of Urban and Regional Research*, (37,3), 989-1011.
- Sassen, S. (1991). *The Global City: New York London Tokyo*. Princeton University.
- Sendra, P. (2015). "Rethinking urban public space", *City*, (19,6). 820-836.
- Sennett, R. (1996). *Kamusal İnsanın Çöküşü*, (çev. Serpil Durak-Abdullah Yılmaz). İstanbul, Ayrıntı.

Swyngedouw, E. (2011). “Interrogating post-democratization: Reclaiming egalitarian political spaces”, *Political Geography*, 30, 370-380.

Şeker-İş Görüşme (2016). *Şube Başkanı Celal Tuğrul ile Görüşme*, 07.12.2016.

Tekeli, İ. (2003). “Siyasal Toplum ile Sivil Toplum Arasında Yerini Belirlemede Olan Yerel Yönetimler”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, (12, 2), 5-15.

tr.wikipedia.org (2017) “Niğde’de Kasım 2015 Türkiye Genel Seçimleri”, https://tr.wikipedia.org/wiki/Ni%C4%9Fde%27de_Kas%C4%B1m_2015_T%C3%BCrkiye_genel_se%C3%A7imleri#.C4.B0l.C3.A7e_Bazl.C4.B1_Sonu.C3.A7lar, Erişim: 01.04.2017.

Türk Eğitim-Sen Görüşme (2016). *Şube Başkanı İhsan Uğraş ile Görüşme*, 22.12.2016.

Ünal, B. (2016). “ Meşruiyetin Yeniden Üretilmesinde Mekânın Önemi”, *Amme İdaresi Dergisi*, (49,3), 41-57.

Yesilgazete.org (2013). “Niğde’de Ağaç Katliamı Protesto Edildi”, <https://yesilgazete.org/blog/2013/05/27/nigdede-agac-katliami-protesto-edildi/>, Erişim: 30.03.2017.

Yıldırım, Y. (2008). “Özelleştirme Karşıtı Mücadelede Demokratik Katılım Dinamikleri: Bor ve Ereğli Örneği”, *Birikim Dergisi*, 225, Ocak 2008, 64-66.